

УДК 332.146:334.722:004.738.5:339

ЦИФРОВЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО Й ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Коноваленко А. С.

доктор економічних наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9061-5989>

Болтянська Л. О.

кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6314-4429>

Сучасна трансформація економіки під впливом цифрових технологій змінює логіку просторового розвитку та посилює значення людського капіталу як ключового ресурсу зростання. Для України, яка одночасно проходить етапи війни, релокації бізнесу та відбудови, цифрове підприємництво та електронна комерція виступають не лише каналом інтеграції до глобальних ринків, а й інструментом інклюзивного регіонального розвитку. Можливість запуску власних онлайн-магазинів та прямих продажів кінцевому споживачеві (direct-to-consumer) відкриває нові траєкторії зайнятості для молоді, внутрішньо переміщених осіб, мешканців сільських і прифронтових територій, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку у площині гідної праці, зменшення нерівностей та зміцнення стійкості громад.

Цифрове підприємництво в широкому розумінні охоплює створення, розвиток і масштабування бізнес-моделей, у яких цифрові технології є не допоміжним інструментом, а ядром створення цінності. Електронна комерція в цьому контексті відіграє роль практичного поля, де поєднуються цифрові канали збуту, інструменти маркетингу, логістичні рішення, системи електронних платежів, а також правове регулювання захисту даних і транскордонних операцій [1, С. 2]. Інклюзивний розвиток регіонів передбачає, що вигоди від економічного зростання розподіляються ширше, ніж традиційно, а соціально вразливі групи мають доступ до можливостей, ресурсів і механізмів участі в економічній активності [2, С.6]. У цьому контексті електронна комерція виступає містком, який надає суб'єктам з “периферії” – географічної, соціальної чи інституційної – можливість вийти на національний і міжнародний ринки за умови наявності цифрових компетентностей, необхідної інфраструктури та відповідного регуляторного середовища.

Регіональний вимір цифрового підприємництва проявляється у кількох ключових механізмах:

— по-перше, електронна комерція знижує транзакційні витрати виходу на ринок для малих виробників і сімейних господарств, що особливо актуально для агропродовольчих регіонів. Локальні бренди, крафтові продукти, туристичні й освітні послуги можуть просуватися через власні вебсайти й онлайн-вітрини без обов'язкового переміщення бізнесу до великих міст;

— по-друге, цифрові канали збуту дозволяють створювати нові форми зайнятості, сумісні з дистанційною роботою, гнучкими графіками й поєднанням підприємницької діяльності з навчанням, доглядом за дітьми або іншими зобов'язаннями. Це розширює економічні можливості для жінок, студентів, людей з інвалідністю, ВПО, які не завжди можуть інтегруватися в традиційний офлайн-ринок праці;

— по-третє, розвиток локальних екосистем електронної комерції стимулює попит на пов'язані послуги – цифровий маркетинг, IT-підтримку, логістичний сервіс, фінансовий консалтинг, що формує в регіонах нові “ланцюжки вартості” навколо знань і сервісів.

Водночас, потенціал цифрового підприємництва для інклюзивного розвитку не є автоматичним. Його реалізація залежить від подолання низки структурних обмежень. Серед них – цифровий розрив між регіонами (доступ до якісного інтернету й цифрових пристроїв), нерівність у рівні цифрової та підприємницької грамотності, слабка інтеграція місцевих суб'єктів господарювання в національні та міжнародні ланцюги постачання, а також фрагментарність нормативно-правового поля, що регулює електронну комерцію, захист прав споживачів, персональних даних і транскордонні операції [3, С. 144].

Для України додатковий вимір становлять воєнні ризики, релокація бізнесу, руйнування фізичної інфраструктури, а також психологічні та фінансові бар'єри входу в підприємництво для населення, що пережило травматичний досвід. Особливе місце у вирішенні цих завдань посідають заклади вищої освіти як центри формування людського капіталу, генерації знань і посередники між політикою, бізнесом та громадою. Розробка міждисциплінарних освітніх модулів, спрямованих на розвиток компетентностей у сфері електронної комерції, створення власних онлайн-магазинів, цифрової стратегії, аналітики, міжнародної е-логістики й електронних платежів, дозволяє поєднати теоретичну підготовку з практичною діяльністю студентів у реальних або симульованих умовах. Формат мікрокваліфікацій і коротких сертифікатних програм, інтегрованих у навчальні плани, підсилює гнучкість освітніх траєкторій і робить їх доступнішими для тих, хто не може пройти повноцінну ступеневу програму в традиційному форматі.

Інклюзивний ефект від таких освітніх ініціатив проявляється у кількох аспектах:

- здобувачі освіти економічних, технічних, аграрних, гуманітарних спеціальностей отримують можливість опанувати базовий набір цифрових підприємницьких компетентностей, включно з запуском і підтримкою власного онлайн-магазину, створенням контенту, використанням інструментів веб-аналітики, побудовою клієнтського шляху в цифровому середовищі;

- залучення до практичних проєктів у співпраці з місцевими МСП дає змогу здобувачам освіти ставати “агентами змін” для власних громад, пропонуючи бізнесу рішення з цифровізації збуту, виходу на нові ринки, оптимізації логістичних процесів;

- орієнтація на гнучкі форми навчання (зокрема онлайн, змішане, гібридне, дистанційне) підвищує доступність таких програм для ВПО, дорослих здобувачів, людей, які працюють паралельно з навчанням.

Важливою складовою інклюзивного підходу є також інтеграція питання нормативно-правового середовища в освітній і дослідницький процес. Аналіз чинного законодавства у сфері електронної комерції, електронних платежів, захисту прав споживачів та персональних даних, порівняння його з нормами Європейського Союзу, виявлення розривів та бар'єрів, формування аналітичних пропозицій щодо їх подолання – це не лише наукове завдання, а й практичний внесок університетів у формування сприятливого середовища для розвитку цифрового підприємництва.

З погляду регіональної економіки, розвиток електронної комерції може виступати каталізатором структурних змін. Він сприяє диверсифікації локальної економічної бази, зменшенню залежності від вузького кола традиційних галузей, формуванню нових видів економічної активності на перетині аграрного виробництва, переробки, креативних індустрій і цифрових сервісів. Для прифронтових і звільнених територій це особливо важливо: е-комерція може стати одним із небагатьох реалістичних каналів повернення бізнесу до діяльності без значних капітальних інвестицій у фізичну інфраструктуру.

Разом із тим, щоб цифрове підприємництво позитивно впливало на інклюзивний розвиток, необхідний системний підхід, який включає низку елементів:

- інвестиції в цифрову інфраструктуру;
- підтримку програм цифрової та підприємницької освіти;
- механізми фінансової інклюзії (доступ до електронних платежів, мікрофінансування, програм підтримки стартапів);
- розвиток локальних і регіональних екосистем співпраці «університет–бізнес–громада»;

— послідовне узгодження національного законодавства з європейськими стандартами [4, С. 126].

Університети, володіючи експертизою в освітній, науковій і аналітичній площинах, можуть виступати координуючими центрами таких змін, а впровадження спеціалізованих модулів з електронної комерції – одним із найбільш практичних і швидких кроків у цьому напрямі.

Отже, цифрове підприємництво через розвиток електронної комерції має суттєвий потенціал для підтримки інклюзивного регіонального розвитку в Україні, особливо в контексті повоєнної відбудови та євроінтеграції. Реалізація цього потенціалу можлива за умови, що освітня система, бізнес-середовище та державна політика будуть діяти синхронно: формуючи компетентних суб'єктів цифрової економіки, забезпечуючи для них прозорі й передбачувані принципи та створюючи умови, за яких переваги цифровізації стають доступними для широкого кола громадян і територій, а не лише для великих центрів зосередження капіталу й технологій.

Список використаних джерел

1. Стендер С.В., Лисак О.І., Лук'яненко Н.Е. Розвиток електронної комерції та її вплив на цифрову економіку. *Академічні візії*. 2023. Випуск 24. С. 1-13. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8420621>
2. Цимбалюк, І., Хомюк, Н., Цимбалюк, С. Інклюзивний розвиток ІТ-сфери в Україні як можливість залучення соціально-вразливих груп до цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-36>
3. Коноваленко А. С. Напрями підвищення ефективності управління проектами. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 2(48). С. 140-147.
4. Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практичні аспекти бізнес-проекування в повоєнний період. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 2(48). С. 122-134.

УДК 339.9:004.738.5

КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ

Куцевол О. А.

студент бакалаврату,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна.

Ружинська О. В.

доктор філософії, асистент кафедри світової економіки,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна.

ORCID: 0000-0001-5787-8103

В умовах глобалізації світової економіки та поглиблення міжнародної економічної інтеграції ключовими залишаються не лише традиційні економічні фактори такі як тарифи, квоти, а й культурні та комунікаційні аспекти взаємодії. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) трансформує взаємодію міжнародної торгівлі, особливо в секторі послуг, знижуючи географічні та часові бар'єри. Теоретичні дослідження, зокрема модель культурних вимірів Г. Хофстеде [5], вказує на те, що велика «культурна дистанція» між країнами діє як додатковий податок, збільшуючи трансакційні витрати на адаптацію менеджменту та маркетингу.